

partea cea mai mare a vinei o poartă politicul care sugrumă, substituie caracterul adevărului științific în cazul acestei chestiuni. Sunt cunoscute faptele istorice care și-au lăsat amprenta asupra ființei neamului românesc din Basarabia după 1812 cu toate zigzagurile lor. Se întâmplă așa în istorie, că toate neamurile au devenit un tot întreg politic parcurgând calea și procesul lor specific, nu întotdeauna pe căi democratice, referendum-urile încă nu erau inventate, dar asta întâmplându-se este apreciat ca un fenomen de importanță pozitivă, progresistă la toți, și la ruși, și la nemți, și la francezi etc. Dar pentru neamul nostru românesc, asta nu se poate, așa insistă „eliberatorii”- nu contează de sub jugul cărui imperiu. Și acum despre experiment: din 1812 până în zilele noastre experimentul rușilor cu populația din spațiul dintre Nistru și Prut continuă: ceea ce erau în toate asemănători până la acea vreme devin ceea ce vrea hainul un cu totul altceva (prin „încrucșări”, hibridizări, deportări, industrializări și colectivizări, prin pseudo-instruire istorică și lingvistică, propagandă și manipulare) – moldoveni, neromâni, anti-români. Dacă să urmărim cu răbdare ce fac dodoniștii alături de taberele similare șovine ne convingem ușor ale cui poziții susțin, apără, promovează. Sunt de părerea că toți cei care susțin că băștinașii moldoveni basarabeni (nu toți ceilalți cu care ne-am înrudit pin coloniști, industrializări etc.) sunt o altă făcătură decât români, acceptă rezultatul pozitiv al experimentului diabolic țarist-cominternist-sovietic: au creat o specie bio-socială nouă, un fel de kamikadze, - anti-sine, anti-români... Personal, nu cred că le-a reușit până la urmă totul... O vor arăta și rezultatele recentului recensământ, dacă nu vor fi trucate... Și dacă cetățenii noștri vor demonstra că nu li s-a atrofiat cu totul conștiința istorică și națională și dacă printre angajații acestei operațiuni nu se vor găsi persoane rău intenționate... Totul va depinde de nivelul de cultură – științifică istorică, lingvistică/filologică a ambelor părți. Dacă ambelor părți ale acestui act statistic le va fi propriu ceea ce am zis - cultură științifică, istorică, filologică, morală – se poate să ne convingem despre eșecul experimentului țarist-cominternist-sovietic.

Evoluția realismului socialist: de la metodă la fenomenul istorico-cultural

Victoria Rocaciuc,

doctor în studiul artelor, cercetător științific superior,
Academia de Științe a Moldovei

În domeniul cercetărilor științifice drept probleme mai dificile se consideră definițiile sau aprecierile ale fenomenelor, faptelor istorice etc. Uneori, pe

parcursul timpului, atitudini față de anumite lucruri nu rămân aceleași. Astfel, de regulă, în rezolvarea dificultăților de acest gen se acceptă unele actualizări. În analiza *realismului socialist*, de asemenea, pot fi observate aspecte discutabile sau neclare.

În Moldova noțiunea de *realism socialist* a apărut după modelul preluat din Rusia Sovietică și a fost adaptată la arealul acesteia. Așadar, și în tratarea actulă a *realismului socialist* în Republica Moldova se admit unele împrumuturi de la sursa inițială. În acest context, putem aminti și expresia de *modernism socialist* care, probabil, are aceleași izvoare și premise.

Actualitatea ne oferă o sumă de definiții, valoarea cărora încă nu este stabilită definitiv. Astfel, *realismul* (la care se referă și *realismul socialist*) a fost apreciat drept *mișcare, curent, stil, gen, atitudine în creația sau teoria literară și artistică, filosofică și estetică; drept concept literar, plastic și categorie estetică; linie fundamentală de dezvoltare mult milenară a valorilor estetice, stil, mijloc* etc.

Totodată, în varianta inițială a definiției, *realismul socialist* a fost tratat drept *metodă*. În cadrul studiului de doctorat, am accentuat că ar fi mai potrivit să utilizăm noțiunea „metodă” pentru a defini fenomenul *realismului socialist*. Termenul „metodă” înseamnă mod (sistematic) de cercetare, cunoaștere și transformare a realității obiective; procedeu sau ansamblu de procedee folosite întru realizarea unui scop. Dat fiind faptul că, în general, pe parcursul istoriei *realismul* a servit întru realizarea scopurilor persoanelor diriguitoare, anume această definiție am ales drept cea mai potrivită. Totodată, la examinarea multilaterală și profundă a problemei respective ceilalți termeni sunt la fel de viabili, în special la tratarea unei laturi mai înguste a subiectului [1].

Pentru a conștientiza perfect fenomenul *realismului socialist*, este nevoie, mai întâi de toate, de o definiție adecvată a noțiunii *realism*, o analiză a acestuia, în contextul dezvoltării istorice.

Dacă ne vom referi la etimologia cuvântului *realism* (din franceză *réalisme*), aflăm că acesta conotează atitudinea omului care are simțul realității, practic față de ceva, cineva. Totodată, există mai multe explicații ale acestui termen:

1. Mișcare, curent, atitudine în creația sau teoria literară și artistică, având ca principiu de bază reflectarea realității în datele ei esențiale, obiective, caracteristice.

2. Nume generic pentru concepțiile filosofice, care recunosc existența independentă a obiectului de subiect, precum și posibilitatea de a cunoaște obiectul:

- a) *realism critic* – curent în filosofia contemporană, care recunoaște realitatea lumii materiale, dar interpune între subiect și obiect un al treilea element, de natură spirituală, denumit “*dar*” sau “*esență*”;

b) *realism socialist* – teorie estetică (opusă teoriilor artă pentru artă, formalismului, artei abstracte și nonfigurative etc.), potrivit căreia arta este o “*formă a conștiinței sociale*”;

c) *realism naiv* – termen pentru care uneori este desemnat materialismul spontan al realității cotidiene, convingerea proprie a oricărui om, izvorâtă din practica vieții de toate zilele, potrivit căreia lucrurile există independent de conștiința omenească și se reflectă în aceasta [2].

În estetica generală, *realismul* are trei definiții:

1. Orientare a literaturii și artelor plastice moderne, care se opune romantismului și îi ia locul în numele afirmării primatului obiectivității, fără subiectivitate în concepția artistică.

2. Concept literar și plastic, prefigurat în perioada renașcentistă, teoretizat din ce în ce mai explicit de către filosofi iluminați și de cugetătorii secolului al XIX-lea și care invocă studiul atent al naturii, ca punct de pornire al inițiativei artistice.

3. Categorie estetică, generalizată pe temeiul accepțiunilor mai restrânse și mai concrete, în raport cu arta, și care desemnează viziunea veridică a realității, ca net superioară oricărei altei viziuni artistice [3].

Precum am menționat, se cunosc mai multe definiții ale *realismului socialist*, numărul cărora diferă de la țară la țară și de condițiile istorice concrete.

Spre exemplu, în enciclopedia *Literatura și Arta Moldovei* *realismul socialist* este elucidat drept „*metodă de creație de bază a literaturii și artei sovietice și a literaturii și artei socialiste de peste hotare, metodă ce constă în zugrăvirea realistă veridică, de pe poziții partinice consecvente, a realității concret-istorice trecute prin prisma dezvoltării revoluționare și perspectivei idealului comunist*” [4].

Cât privește *realismul socialist sovietic*, din altă sursă atestăm că acesta este destinat, prin generalizarea unor aspecte izolate sau puternic idealizate din realitatea socialistă, date ca fenomene ale noului, să contribuie la îndoctrinarea ideologică a „constructorilor socialismului”, în special, a ideilor promovate de asemenea regim politic. Într-un spirit contrar realismului socialist activează adepții așa-numitului *realism magic*, care, rămânând fideli realității figurative, neagă redarea ei plată și o idealizează, transfigurând-o poetic pînă aproape de limita din care începe *suprarealismul*, fără a trece pragul acesteia.

De altfel, *Dicționarul de estetică generală* atestă realismul socialist drept „*concept estetic pentru desemnarea aceluia tip de artă contemporană care își propune reflectarea veridică, concret-istorică, a realității în dezvoltarea ei revoluționară și, respectiv, pentru desemnarea teoriei corespunzătoare acestei arte*” [5]. *Realismul socialist* este considerat drept succesori al artei proletare și socialiste, în condițiile confruntărilor de clasă moderne (din 1848, 1871 și după), constituit în baza luptelor revoluționare din Rusia anilor 1905, 1917 și a

edificării primei societăți socialiste. Relevantă în acest sens este creația artistică a lui Maxim Gorki și a confrăților săi. La primul Congres unional (17 august 1934), scriitorii sovietici declară *realismul socialist* drept *metodă de creație* care marchează întreaga lor activitate.

Altfel spus, este vorba despre o idealizare înnoită, adaptată la condiții istorice nou-create, indiferent de faptul: dacă constituie aceasta un *mijloc*, un *concept* sau o *metodă*. Totodată, *realismul socialist* s-a tratat și drept *stil* sau *curent*. *Stilul* este o modalitate particulară a comunicării, care comportă diverse sensuri estetice. Există chiar și o clasificare a numeroaselor sensuri și definiții. Spre exemplu, cu referință la sensurile ce țin de estetică, se disting cele de *agent* (potrivit formulării lui Tudor Vianu):

1. stilul individual;
2. stilul unei epoci;
3. stilul unui curent artistic;
4. stilul unui gen.

Or, *curentul artistic* reprezintă o “serie istorică” (Vianu), mișcare care se poate încadra într-o cronologie, realizată prin gruparea unor artiști în jurul unui program ideologico-estetic, stilistic și practic comun orientat, polemic, împotriva unor formule artistice anterioare. Teoretizarea (îndeosebi în manifeste-program) crezului estetic atestă existența, în cazul *curentului artistic*, unei conștiințe artistice dezvoltate. Dificultatea definirii și determinării conceptului general-estetic al *curentului artistic* constă în stabilirea axată a factorilor distinctivi (ideologic, estetic, stilistic, tematic etc.) ai unei realități artistice extrem de diverse, care presupune excepții, neconcordanțe cronologice, situații contradictorii, limbaje artistice variate etc. De aceea, unitatea ideologică (ideologia artistică pe care o propun programele, idealurile social-politice, prezența ideilor morale, științifice, filosofice, religioase, proprii epocii) nu poate fi concepută în afara recunoașterii modurilor concrete în care, în funcție de momentul istoric și individualitatea artistică, una sau alta din laturile ideologicului sunt asimilate. La fel, stilul, ca factor unificator al unui curent artistic, este examinat de pe pozițiile manifestărilor sale particulare, condiționate de limbajul specific propriu *diverselor arte* și de personalitatea creatorului.

Întru identificarea definiției etimologice a noțiunilor de curent și stil, vom prezenta descripțiile acestora. Termenul „curent” (din francezescul *courant*), presupune, printre alte sensuri, un ansamblu de idei, opinii (politice, științifice, artistice), adoptate la anumit moment de un cerc extins de oameni. *Curent literar* (sau *artistic*) este mișcarea artistică sau literară, care reunește un număr de scriitori sau de artiști în baza unui program estetic și a unor viziuni relativ comune. Termenul „stil” (din latinescul *stilus*) semnifică modul specific de exprimare într-un anumit domeniu al activității umane, pentru anumite scopuri ale comunicării; totodată, mai sugerează și talentul, arta de exprimare a ideilor și

sentimentelor într-o formă aleasă, personală; mai atestă și ansamblul particularităților de manifestare specifice unui popor, unei colectivități sau a unui individ în parte.

Astfel, ele, în anumite sensuri, pot fi tratate și drept sinonime. Cu toate că în lingvistică se afirmă cu insistență tendința de a considera *stilul* ca o abatere de la normă, de altfel greu de definit, totuși, factorul comun al tuturor sensurilor poate fi considerată structurarea particularităților de comunicare lingvistică sau nonlingvistică, în care se răsfrânge unitatea agentului, fie acesta un individ sau o epocă, un curent sau un gen

În sursele actuale din Internet, pagini în română, *Realismul socialist* reprezintă *doctrina* oficială proclamată în 1932 de Comitetul central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, privind stilul și conținutul creațiilor din domeniul literaturii, artelor plastice și muzicii, directive care mai târziu - după cel de-al doilea război mondial - au devenit obligatorii în întregul lagăr al țărilor socialiste satelite Uniunii Sovietice.

Considerăm la fel de valabilă și utilizarea termenului *concepție* și expresiei *atitudine estetică* (în sensul de manifestarea poziției sau afirmării punctului de vedere).

Vom încerca să urmărim sensurile noțiunilor. *Concepție* poate fi tratată ca: 1. Felul de a vedea sau ansamblu de păreri, de idei cu privire la probleme filozofice, științifice, tehnice, literare etc. *Concepție despre lume* = ansamblu de reprezentări și de idei despre lumea înconjurătoare, care tinde să îmbrățișeze toate fenomenele acesteia, natura, societatea, gândirea, omul și locul omului în lume etc. într-o interpretare unitară. 2. Convingere, gând, idee, judecată, opinie, orientare, părere, principiu, vedere, viziune, (livr.) convicțiune. 3. Teorie, teză. 4. Mod de a concepe. 5. Ansamblu de idei generale; sistem de concepte. ~ despre lume ansamblu de idei despre lumea înconjurătoare și modul de interpretare a acesteia. 6. Ansamblu, sistem de idei referitoare la probleme filozofice, științifice, economice, morale, tehnice, literare etc.; înțelegere, interpretare a fenomenelor pe baza unui sistem de idei, mod de a concepe ceva.

Conceptul reprezintă: 1. *log.* Idee generală despre o clasă de obiecte sau de fenomene din realitatea înconjurătoare; noțiune. 2. Idee, noțiune care constituie treapta cea mai înaltă de abstractizare în reflectarea realității. 3. Ciornă, bruion, schiță.

Doctrina este: 1. Totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc. – Din fr. *doctrine*, lat. *doctrina*. 2. Învățătură, sistem, teorie. (~ *economică*.) 3. Sistem filozofic, politic, religios etc. 4. Totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui anumit domeniu. 5. Sistem încheșat de concepții, principii și teze fundamentale prin care se exprimă o anumită orientare în domeniul filozofic, religios, politic, artistic etc. [6].

În rezultatul studierii problemelor *realismului socialist* și surselor referitoare la acest termen, am observat că în aspectul etimologic al noțiunilor utilizate aceste definiții pot fi tratate și drept apropiate ca sens sau sinonime ascunse. Schimbările acestora pot fi analizate în contextul istoric și teoretic.

Astfel, a mai existat și *realismul teoretic*. Iar la etapa actuală *realismului socialist* se tratează drept *fenomen istorico-cultural* [7].

Drept concluzie, vom menționa faptul că la examinarea multilaterală și profundă a problemei respective, ceilalți termeni sunt la fel de acceptabili, în special la tratarea unei laturi mai înguste a subiectului sau la studierea evoluției acestuia. În epoca sovietică, descrierea metodei realismului socialist este reflectată, practic, în toate sursele și studiile de artă din perioada respectivă. Actualmente ea capătă noi conotații și revalorificări.

Referințe Bibliografice

1. ROCACIUC, V. *Ambianța artistică din Republica Moldova. Anii 1940-1990* (Teza de doctor în studiul artelor). Chișinău, 2007, vol. 1, p. 12-17.
2. COTEANU, I.; SECHE, L.; SECHE, M. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. – București: Univers enciclopedic, 1998, p. 898.
3. *Enciclopedia Literatură și Arta Moldovei*, vol. II. Chișinău, 1986, p. 180.
4. FLOREA, V., SZEKELY, Gh. *Dicționar de artă Universală*. București-Chișinău, 2002, p. 302.
5. ACHIM, I. și colectivul de autori. *Dicționar de estetică generală*. București, Republica Socialistă România: Editura politică, 1972, p. 294.
6. <http://dexonline.ro> [citată 10 febr. 2008]
7. http://www.artap.ru/slovar_realizm.htm; http://www.lib.ua-ru.net/diplom_inode/93237.html. [citată 10 febr. 2008]

Manifestarea comportamentului tolerant al pedagogului – model de formare a personalității studentului

Viorelia Lungu

Dr. lector superior

Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul Chișinău)

Toleranța înseamnă faptul de a recunoaște și a accepta modul de a fi al altor persoane sau grupuri, adică faptul de a nu interzice.

Toleranța (lat.: tolerare = a suporta) este un termen social, etic și religios aplicat la o colectivitate sau la un individ, [1, p.3] care definește **respectul**